

zdôraznil nutnosť mať na zreteli pri príprave kongresu silnú aktivizáciu anti-marxistických a antisocialistických síl v súčasných podmienkach. Treba lepšie koordinovať činnosť národných komitétov, zlepšiť výmenu informácií, uskutočniť viac konferencií a stretnutí s cieľom spoločnej prípravy účasti na kongrese, urobiť príslušné kroky pre publikovanie prác, dosiahnuť maximálnu účasť marxistických špecialistov na plenárnych zasadaniach kongresu, včas pripraviť zodpovedajúce vedecké referáty a vystúpenia a predložiť ich Medzinárodnému organizačnému výboru. Koordinácia účasti marxistických filozofov socialistických krajín je o to dôležitejšia, že príslušné medzinárodné orgány zmenili miesto konania kongresu (miesto pôvodne stanovených Atén to bude r. 1983 Montreal), čím sa menia a podstatne sťažujú podmienky účasti filozofov socialistických krajín.

Účastníci porady boli československou delegáciou informovaní o odpovedi akademika R. Richtu na list predsedu FISPu prof. A. Diemera o údajnom prenasledovaní „filozofa“ Tomina a vyjadrili solidaritu s našim postupom v tejto záležitosti.

Zároveň doporučili prerokovať na budúcej porade riaditeľov filozofických ústavov akademií vied socialistických krajín teoretické otázky základného smeru mnohostrannej spolupráce 9.3. *Materialistická dialektika ako teória poznania a metodológia vedy*. Zhodne vysoko ocenili veľmi dobrú obsahovú a organizačnú prípravu zabezpečovanú ÚFS ČSAV a ÚFS SAV, ako aj veľmi priateľské prostredie, ktoré prispievalo k úspešnému priebehu porady.

Na záver porady bol podpísaný Protokol X. porady riaditeľov filozofických ústavov akademií vied socialistických krajín, ktorý obsahuje podrobné údaje o dohodnutých organizačných a obsahových otázkach mnohostrannej spolupráce na všetkých cieľových projektoch, ako aj príprave na XVII. svetový filozofický kongres.

Ján Dubníčka

SOVIETSKO-ČESKOSLOVENSKÉ SYMPÓZIUM O MATERIALISTICKEJ DIALEKTIKE

Spolupráca medzi sovietskymi a československými filozofickými pracoviskami má dlhodobú tradíciu a neustále sa prehľbuje. Jej význam spočíva v tom, že sovietski a československí marxistickí filozofi spoločne riešia niektoré základné problémy tvorivého rozvíjania materialistickej dialektiky.

Výrazom vzájomnej spolupráce medzi sovietskymi a československými filozofmi bolo i dvojstranné sympóziu na tému: „Aktuálne otázky marxisticko-leninskej dialektiky, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 25.—27. novembra 1980 na Moskovskej štátnej univerzite. Organizátormi sympózia boli Ministerstvá školstva ZSSR, ČSR a SSR.

Úvodné prejavy na sympóziu predniesli profesor A. D. Kosičov, dekan Filozofickej fakulty Moskovskej štátnej univerzity, prof. V. I. Kirillov, vedúci Oddelenia filozofie Ministerstva vysokých a stredných odborných škôl ZSSR a doc. PhDr. L. J. Veverka, CSc., vedúci československej delegácie.

Sympóziu sa uskutočnilo v rámci vzájomnej spolupráce a výmeny skúseností medzi filozofickými pracoviskami v ZSSR a ČSSR. Prispelo k všestrannému riešeniu problémov marxisticko-leninskej dialektiky a k ďalšiemu upevneniu a prehĺbeniu jednoty a priateľstva sovietskych a československých filozofov.

Vychádzalo zo zásady, že tvorivé rozvíjanie marxisticko-leninskej dialektiky je nevyhnutné najmä v procese účinného boja proti súčasnému pravicovému i ľavicovému revizionizmu. Československí marxisticko-leninskí filozofi na sympóziu vychádzali z toho, že súčasný ideologický boj po filozofickej línii treba viesť v zmysle dokumentu *Poučenie z krízového vývinu v strane a spoločnosti po XIII. zjazde KSČ*. Vo svojich vystúpeniach zdôraznili, že práve pri tomto výročí vysoko hodnotia pomoc, ktorú sovietski filozofi poskytli a poskytujú československému marxisticko-leninskému filozofickému frontu. Ide o filozofov z rôznych vysokých škôl v ZSSR, najmä však z Moskovskej štátnej univerzity, na pôde ktorej sa sympóziu organizuje.

Program sympózia bol rozsiahly, vystupovali na ňom najvýznamnejší predstavitelia filozofie z rôznych vysokých škôl Sovietskeho zväzu a piati zástupcovia československých filozofických pracovísk.

V prvom dni rokovania vystúpilo deväť účastníkov sympózia so zaujímavými referátmi.

Profesor A. D. Kosičov, dekan Filozofickej fakulty Moskovskej štátnej univerzity, referoval na tému *Aktuálne otázky marxisticko-leninskej dialektiky a ich rozpracovanie v ZSSR*. V široko koncipovanom vystúpení analyzoval kardinálne otázky, ktoré treba v oblasti dialektiky rozpracovať a zároveň zhodnotil súčasný stav ich rozpracovania. Vyzdvihol to, že sovietski filozofi zodpovedne v celom rozsahu rozvíjajú odkaz klasikov marxizmu-leninizmu. V početných monografiách syntetizujú poznatky, výsledky organizovaného výskumu kolektívov i jednotlivcov. Zdôraznil, že všetkých sovietskych filozofov očakávajú dôležité úlohy v procese teoretického rozpracovania aktuálnych otázok rozvoja sovietskej spoločnosti i teoretických problémov, ktoré pred filozofický front postaví XXVI. zjazd KSSZ.

Docent V. Grulich z Českého vysokého učení technického v Prahe hovoril na tému *Dialektika ako metodológia vedeckého poznania*. V zaujímavom vystúpení ukázal, že najvšeobecnejšie zákony a kategórie dialektiky plnia úlohu všeobecnej metodológie pre jednotlivé prírodné i spoločenské vedy. Ovládnuť dialektiku ako metodológiu vedeckého poznania, to znamená realizovať ju v konkrétnych vedeckých bádaniach, v konkrétnych témach výskumu i v procese výučby marxisticko-leninskej filozofie. Zdôraznili, že dialektickú metódu myslenia a konania si má osvojiť každý poslucháč vysokej školy.

Profesor S. T. Meljuchin riešil problematiku teoretického základu všeobecnosti dialektických zákonitostí. Ukázal na to, že všeobecnosť zákonov dialektiky treba skúmať ako dôsledok zložitej, abstrahujúcej ľudskej činnosti, ktorá odráža zložitú dialektickú realitu. Podrobne analyzoval úlohu, ktorú má v teórii poznania ovládnuť zákon špirálovitého vývinu, úlohu všeobecnosti jednotlivých dialektických zákonov v súvislosti s parciálnymi zákonmi, ktoré formulujú jednotlivé špeciálne vedy. Dôležité miesto v jeho vystúpení mala analýza systémových dôkazov ako dôsledku aplikácie dialektického princípu všeobecnej súvislosti a vzájomnej podmieneneosti.

Docent L. J. Veverka z Ústavu marxizmu-leninizmu Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici rozoberal tému nazvanú *Možnosti modelovania filozofickej problematiky a jeho úloha v procese výučby marxisticko-leninskej filozofie*. Ukázal na to, že zákony a kategórie marxisticko-leninskej filozofie sú všeobecné, ale vznikajú ako dôsledok abstrahovania od konkrétneho, ktoré študujú jednotlivé vedy. Ak sú metódy konkrétnych vied konkrétne, budú konkrétne i ich modely. Filozofické metódy poznania sú všeobecné, teda i filozo-

fické modely budú všeobecné. Modelovanie nie je len záležitosťou konkrétnych vied, ale i dôležitou otázkou pri riešení filozofických problémov — tvorbe filozofického obrazu sveta. Medzi modelmi, ktoré vytvárajú konkrétne vedy, a modelmi filozofie sú analogické rozdiely ako medzi jednotlivým, zvláštnym a všeobecným. Preto rozoznávame rôzny stupeň všeobecnosti modelov, určitú hierarchiu modelov. V závere rozobral didaktický a heuristický aspekt modelovania filozofických tém, využitie modelov, logicko-štruktúrnych schém a symbolov vo výučbe marxisticko-leninskej filozofie.

Prof. G. M. Š t r a k s hovoril na tému *Všeobecnosť a vývin zákonov dialektiky*. Podstatou jeho vystúpenia bola zaujímavá téza o tom, že zákony dialektiky majú svoje vlastné zdroje vývinu, nezávislé od ľudského zasahovania do skutočnosti a od ľudského poznania skutočnosti. Rozobral i problematiku nových typov protirečení, ktoré vznikajú v socialistickej spoločnosti, ktoré treba evidovať, poznávať a v praktickej spoločensko-politickej činnosti riešiť. Osobitne zdôraznil potrebu teoretického rozpracovania protirečenia medzi výrobou a spotrebou, a to najmä v kapitalistickej i socialistickej spoločnosti.

Profesor A. S. B o g o m o l o v predniesol referát na tému *Existencialistická dialektika a marxizmus*. S vysokou vedeckou akribiou ukázal, ako predstavitelia buržoáznych a revizionistických koncepcií dialektiky deformujú materialistickú dialektiku. Uviedol, že dokonca i predstavitelia mystiky sa odvolávajú na protirečenia ľudského a božského, konečného a nekonečného. Iracionalistická dialektika vychádza z toho, že sama skutočnosť je iracionálna. A preto ju nemožno považovať za dialektiku v našom chápaní. Podľa neho existencializmus je čiastočne i výrazom kritiky kapitalizmu a pokúša sa riešiť protirečenia v reálnej ľudskej existencii. Tieto protirečenia však nie je schopný skutočne riešiť.

Doc. J. P i n k a v a vystúpil s témou *Dialektika ako základ marxistickej metodológie prírodných vied*. Zdôraznil, že v marxistickej filozofickej literatúre sa svojho času objavovali pochybnosti o existencii filozofických problémov prírodných vied ako o zvláštnom odvetví filozofického poznania. Vývoj vied dokázal špecifickosť dialektického myslenia v tom, že sa všeobecnosť materialistickej dialektiky prejavuje v konkrétnych formách. Filozofické otázky prírodných vied sa stali vnútorným nevyhnutným článkom vo všeobecnej filozofickej problematike.

Profesor G. P. K a r m y š e v nastolil problematiku systemizácie zákonov a kategórií dialektického materializmu. Zdôraznil, že systém sa tvorí na základe vzájomného vzťahu objektu a subjektu, jednoty historického a logického a jednoty dialektiky logiky a teórie poznania. Vedeckosť v systemizácii sa môže dosiahnuť len vtedy, ak správne interpretujeme pojem kategórie a pojem objektu. Objekt, to je fragment objektívnej skutočnosti, na ktorú sú nasmerované teoretické a praktické snahy človeka.

Profesor N. N. A l e x e j e v si všimnal problematiku dialektickej logiky ako filozofickej vedy. Vo vystúpení upresnil vzťah logiky, dialektiky a teórie poznania. Zdôraznil, že i matematika skúma všeobecné vzťahy a zákony, ale tieto vzťahy vystihuje predovšetkým z hľadiska kvantitatívneho, a preto ostáva špeciálnou vedou. Existuje objektívna logika a logika odrazu objektov v myslení. Tieto dve roviny nemožno navzájom stotožňovať. Analyzoval Leninov výrok, že príroda je i abstraktná i konkrétna a vyvodil z neho kritiku jednostranného chápania kategórie abstraktného a konkrétneho.

V druhý deň sympózia vystúpilo osem účastníkov.

Prof. G. V. Platonov predniesol referát na tému *Dialektika prírody, jej miesto a úloha v systéme marxisticko-leninskej filozofie*. V teoreticky hlboko zdôvodnenom vystúpení rozvinul myšlienku, že z dialektiky prírody sa zložitou cestou vyvinula spoločenská skutočnosť, ktorá sa riadi všeobecnými zákonmi vývinu prírodnej skutočnosti, ale má i svoje špecifické zákony vývinu. Preto nemožno oddeľovať dialektiku vývinu prírodnej skutočnosti a dialektiku vývinu spoločenskej skutočnosti. Jeho vystúpenie bolo originálnym zhodnotením teoretického prínosu Engelsovhovho diela *Dialektika prírody* a jeho významu pre súčasné filozofické výskumy.

Doc. A. Lokaj z Ústavu marxizmu-leninizmu UPJŠ v Prešove obrátil pozornosť k analýze témy *Kritika ako dôsledok využitia dialektiky*. Kritiku autor chápe ako metódu hodnotenia výsledkov práce kolektívu alebo jednotlivca z hľadiska objektívnej historickej pravdy, záujmov robotníckej triedy a jej marxisticko-leninskej strany. Takto chápaná kritika má svoj základ v dialektike. K tomu, aby hodnotenie objektu bolo adekvátne, treba využívať leninské princípy, a to: hodnotiť z hľadiska podmienok miesta a času, hľadať hlavnú stránku pri hodnotení objektu, opierať sa o reálne existujúce súvislosti a mať k dispozícii celú sumu faktov.

Profesor D. S. Gott v zaujímavom vystúpení na tému *Dialektika rozvoja pojmovej formy myslenia* zdôraznil, že pojmy, výroky a úsudky zahrňujú v sebe špecifickú dialektiku, ktorá je relatívne samostatná, ale v konečných dôsledkoch závislá od dialektiky vývinu skutočnosti. Vyslovil mienku, že v diskusií medzi marxistickými filozofmi každý môže, vychádzajúc z pozícií marxisticko-leninskej filozofie, diskutovať slobodne. Preto nemožno v takomto kolektíve odlišný názor zjednodušene označovať za protimarxistický a protistranícky.

Profesor V. A. Prosenko zo Štátnej univerzity v Kyjeve analyzoval problém dialektiky ako všeobecnej teórie vývinu. Zdôraznil, že nijaká zovšeobecňujúca syntéza ľubovoľnej prírodnej i spoločenskej vedy sa nemôže porovnávať so všeobecnými kvintensenciami, ktoré formuluje materialistická dialektika ako najvšeobecnejšia teória vývinu prírodnej i spoločenskej skutočnosti.

Profesor V. I. Kupcov v hovoril na tému *Jednota materialistckej dialektiky a teórie odrazu ako základ marxisticko-leninskej metodológie vedy*. Analyzujúc hlavné princípy leninskej teórie odrazu obsiahnuté najmä v Leninovom diele *Materializmus a empiriokriticizmus*, orientoval pozornosť sympózia na kritiku machizmu. Nedostatkom teórie E. Macha bola absolutizácia empirickej bázy ľudského poznania a táto absolutizácia ho viedla k subjektívnemu idealizmu.

Profesor J. K. Rebane z Tartuskej Štátnej univerzity v široko koncipovanom, analytickom referáte na tému *Dialektika rozvoja informačného základu vedy* dôvodil, že jedným zo základných princípov marxistickej teórie poznania je princíp sociálno-triednej, sociálno-historickej a sociálno-kultúrnej determinácie poznania. Tento princíp je axiómou pri vysvetľovaní vývinu poznania. Kritizoval súčasné postpozitivistické chápanie vedy, ktoré rozvoj vedy skúma ako dôsledok výlučne vnútorných stimulov, nezávislých od spoločenskej skutočnosti. Tieto chápania považujú za determinujúci faktor rozvoja vedy v konečnom dôsledku iba izolovaný rozum vynikajúcich vedcov. Najmarkantnejšie sa to prejavuje v paradigmách T. Kuhna, v kritickom pohybe myslenia v „treťom svete“ u K. Poppera a v heglovskej „chytrosti rozumu“ u S. Tulmina.

Profesor V. S. Stepin zhodnotil úlohu vývinu pojmov v procese formo-

vania vedeckej teórie. Docent V. V. Agudov analyzoval problematiku Marxovej metódy postupu od abstraktného ku konkrétnemu ako základnej metódy formovania kategórií dialektiky.

V záverečnom dni rokovania vystúpilo päť účastníkov sympózia.

Docent V. Němec z Vysokej školy technickej v Plzni riešil aktuálnu problematiku na tému *Dialektika politiky*. Analyzoval leninské chápanie politiky ako najkoncentrovanejšieho výrazu ekonomiky. Pozoruhodný bol rozbor Leninovej myšlienky, že politika sa začína tam, kde sú milióny a nie tisíce. Zdôvodnil politiku ako dôsledok triednej spoločnosti. Tvorivo analyzoval princíp jednoty politiky a dialektiky. Aktuálnou zostáva základná téza, ktorú analyzoval, téza, že nejestvuje teoretické rozpracovávanie dialektiky bez politiky, bez vhodných politických podmienok, ktoré vytvára konkrétny spoločenský systém.

Profesor D. F. Kozlov zaujal pozornosť účastníkov vystúpením na tému *Metodologická úloha kategórie jedinečného, zvláštneho a všeobecného pri výskume spoločenských javov*. Spoločenská skutočnosť si vyžaduje špecifickú formu zobrazovania. Sociálne poznanie si vyžaduje tvorbu adekvátnych postupov a metód. Cez dialektickú jednotu jedinečného, zvláštneho a všeobecného možno úspešne riešiť zložité spoločenské problémy. Problematiku vzťahu jedinečného, zvláštneho a všeobecného treba riešiť z aspektu ontologického i z aspektu gnozeologického. Pochopenie dialektiky jedinečného, zvláštneho a všeobecného umožňuje predvídať budúcnosť a dáva kľúč k pochopeniu spoločenských procesov.

Profesor V. V. Šeľat sa uchádzal o pozornosť poslucháčov svojím referátom na tému *Základné protirečenie súčasnej epochy a boj za mier*. Zdôraznil myšlienku, že nebezpečenstvo fašizmu v súčasnosti je reálne a antifašistické sily najmä v NSR nie sú dostatočne organizované. V boji za mier netreba strácať zo zreteľa triedne hľadiská.

Profesor V. S. Molodcov referoval na tému *Internacionalizmus vedeckého svetového názoru*. Mimo rozboru tézy, že náš svetonázor je internacionálny, zdôraznil myšlienku, že vedecký svetový názor je názorom všetkých pracujúcich a formovanie internacionálnej solidárnosti národov je základným znakom vedeckého svetového názoru. Poukázal na nevyhnutnosť systematického boja proti svetonázorovej dezorientácii širenej zo západu pod heslom, že nemôže jestvovať skutočný vedecký svetový názor.

Profesor V. V. Bogatov informoval účastníkov sympózia o príprave súboru prác *O materialistickej dialektike*. V najbližšom čase Akadémie vied v ZSSR plánuje vydanie súborného osemzväzkového diela pod názvom *Dialektika ako všeobecná teória vývinu*.

Prvý zväzok zahrnie zákony materialistickej dialektiky, druhý dialektiku procesu poznania, tretí dialektickú logiku, štvrtý dialektiku neživej prírody, platy dialektiku živej prírody, šiesty dialektiku sociálnych procesov, siedmy dialektiku komunistickej spoločensko-ekonomickej formácie, ôsmy kritiku buržoázných koncepcií dialektiky.

Celé rokovanie dvojstranného sovietsko-československého sympózia o materialistickej dialektike bolo dôkladne pripravené. Jeho priebeh sa vyznačoval otvorenými diskusiami a tvorivým riešením vytýčenej problematiky.

L. J. Veverka